

Ключевые слова: земельные ресурсы, рыночная стоимость земельного участка, факторы формирования рыночной стоимости земель.

Анатолій Владиславович Дивнич, соискатель, кафедра маркетинга, Полтавская государственная аграрная академия

of bringing in of the landed resources are reasonable by an agricultural enterprise in the economic use.

Keywords: land resources, market value of the field, factors of lands market value.

Anatoly Divnich, graduate student, Department of Marketing, Poltava State Agrarian Academy

MARKET VALUE OF AGRICULTURAL LAND RESOURCE OF AGRARIAN ENTERPRISES

A. Divnich

In the articles investigational theoretical aspects of forming of market value of the landed resources of agricultural enterprises. Certain main factors which carry out influence on earth-resource potential of agricultural enterprises. The ways

Адреса для листування:

36003, м. Полтава, вул. Сквороди, 1/3

Полтавська державна аграрна академія

Кафедра маркетинга

Тел.: (05322) 2-27-64

УДК 338.43:631.11

О. Д. Плотник

ОСОБЛИВОСТІ СТРУКТУРИЗАЦІЇ ЕКОНОМІЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ

В статті проаналізовано існуючі теоретичні підходи до визначення структури потенціалу підприємства. Розроблена авторська модель структури аграрного підприємства. Запропоновано алгоритм процесу оптимізації структури потенціалу підприємства.

Ключові слова: потенціал, економічний потенціал, структура потенціалу, оптимізація потенціалу, агробіокліматичний потенціал.

Постановка проблеми

Рациональне використання економічного потенціалу сільського господарства в умовах динамічного розвитку національної економіки України передбачає поєднання і дотримання оптимальної пропорційності та збалансованості розвитку усіх складових потенціалу за основними параметрами економічного зростання: високих і сталих темпів, розмірів абсолютних приростів, структурних зрушень в обсягах виробництва відповідних видів продукції і забезпечення її якості.

Підвищення ефективності використання економічного потенціалу підприємства вимагає його структуризації, встановлення їх функцій та зв'язків. На сьогодні не сформовано чіткого та однозначного уявлення про структуру потенціалу. Це обумовлюється тим, що увага науковців спрямована на визначення прояву складових потенціалу, методологію та інструментарій оцінки впливу на загальні результати діяльності підприємства на ринку, а ефект від використання такого впливу сукупного потенціалу досліджений недостатньо.

Аналіз останніх досліджень та публікацій, у яких започатковано розв'язання проблеми

Дослідженню сутності економічного потенціалу підприємства та його структури присвячені праці вчених-економістів Б. Є. Бачевського [1], Н. С. Краснокутської [2], Є. В. Лапіна [3], В. В. Россохи [5], О. С. Федоніна [6] та інші. Однак, проблема структуризації економічного потенціалу з урахуванням особливостей сільського господарства є недостатньо вивченою. Тому на даний час стає актуальною розробка теоретико-практичних аспектів структуризації та оптимізації наявного потенціалу аграрних підприємств України.

Мета дослідження

Метою статті є визначення структури економічного потенціалу аграрного підприємства та обґрунтування алгоритму його оптимізації.

Результати досліджень

Потенціал підприємства — це здатність підприємства забезпечувати очікуваний результат або вирішувати поставлені завдання в існуючій системі внутрішніх і зовнішніх обмежень з урахуванням здатності носія до розвитку.

В економічній літературі наявні різні підходи до визначення структури потенціалу підприємства. Більшість дослідників розглядає ресурсну структуру потенціалу, однак з урахуванням різної кількості складових.

Відповідно до ресурсної концепції, економічний потенціал підприємства розглядається як система ресурсів, що вступають у взаємодію й обумовлюють досягнуті результати. Найчастіше за даною концепцією у структурі потенціалу підприємства виділяють такі основні елементи [2, с. 13]:

- технічні ресурси (виробничі потужності та їхні особливості, обладнання, матеріали);
- технологічні ресурси (технології, наявних конкурентоспроможних ідей, наукові розробки);
- кадрові ресурси (кваліфікаційний, демографічний склад працівників, їхнє прагнення до знань і удосконалення, інтелектуальний капітал);
- просторові ресурси;
- інформаційні ресурси (кількість і якість інформації, каналів її поширення та ін.);
- ресурси організаційної структури системи управління;
- фінансові ресурси (наявність і достатність власного та позикового капіталу, стан активів, ліквідність, наявність кредитних ліній).

Необхідно зазначити, що ресурсний підхід не дає повної характеристики структури економічного потенціалу підприємства. У даному випадку розглядається лише один аспект — ресурси.

Існують також інші підходи до визначення структури потенціалу підприємства. Насамперед, можна виділити функціональний підхід, за яким до складу потенціалу входять: виробничий, маркетинговий, інформаційний, техніко-технологічний, організаційний, соціальний та фінансовий потенціали [1, с. 15]. Але такий підхід також є однобічним і не розкриває повноти даної категорії.

Особливий науковий інтерес викликають ті дослідження багатоаспектного аналізу структури потенціалу, де поряд з ресурсним, функціональним й таке інше, розглядаються ще й інші аспекти структури, що дає повніше уявлення про його елементний склад.

На сьогодні, найбільш детально та структуровано потенціал підприємства представлений у працях О. С. Федоніна, І. М. Репіної та О. І. Олексюка [6, с. 15]. Зазначені автори виділяють об'єктивні та суб'єктивні складові потенціалу підприємства.

Об'єктивні складові пов'язані з матеріально-речовинною та особовою формою потенціалу під-

приємства. Вони споживаються і відтворюються у тій чи іншій формі у процесі функціонування. До них належить: інноваційний потенціал, виробничий потенціал, фінансовий потенціал та потенціал відтворення.

Суб'єктивні складові пов'язані із суспільної форми їх виявлення. Вони не споживаються, а становлять передумову, загальноекономічний, загальногосподарський соціальний чинник раціонального споживання об'єктивних складових. До суб'єктивних складових відносяться: науково-технічний потенціал, управлінський потенціал, потенціал організаційної структури управління, маркетинговий потенціал.

На думку В.В. Россохи, структуру потенціалу складають три компоненти — соціальний, виробничий і природний [5, с. 37]. Соціальна складова являє собою сукупність трудових ресурсів, здатність апарату управління, колективів і працівників господарської системи до ефективного використання наявних ресурсів. Виробнича складова потенціалу підприємства зумовлюється залученими у виробництво матеріально-технічними й нематеріальними ресурсами. Природна складова визначається наявними земельними ресурсами виробництва та сприятливими для ведення сільськогосподарського виробництва кліматичними умовами.

Узагальнюючи теоретичні і методологічні підходи, необхідно зазначити, що структура економічного потенціалу може розглядатися з різних точок зору залежно від того, які вихідні класифікаційні ознаки покладено в основу виділення його складових.

Нами запропоновано у структурі потенціалу аграрного підприємства виділяти три окремі складові — матеріально-речова, соціально-економічна і організаційно-управлінська (рис. 1).

При дослідженні матеріально-речових компонентів економічного потенціалу необхідно враховувати їх подвійне походження — природне та трудове. Тому у структурі потенціалу аграрного підприємства, насамперед, необхідно виділяти компоненти природного потенціалу.

Система економічного потенціалу, опосередкована матеріально-речовими компонентами, у свою чергу, може бути поділена на підсистеми нижчого рівня. Зокрема, у ній можна виділити підсистеми агробіокліматичного потенціалу, що включає потенціал землі, кліматичних умов, біопотенціал рослинництва і тваринництва, техніко-технологічний та фінансовий потенціал.

До організаційно-управлінської складової можна віднести підприємницький, інформаційний та інфраструктурний потенціали.

Соціально-економічна складова включає трудовий потенціал, який охоплює як зайняте у даний час населення, так і те, яке готується до праці. Розглянемо більш детально окремі складові економічного потенціалу аграрного підприємства.

Джерело: розробка автора

Рис. 1. Структура економічного потенціалу аграрного підприємства

Одним із найважливіших специфічних елементів виробничого потенціалу сільського господарства, від якого значною мірою залежить ефективність аграрного виробництва, є агробіокліматичний потенціал як комплекс діючих чинників і умов, що формуються поза діяльністю людини. У процесі сільськогосподарського виробництва біогенетичний і природно-кліматичний потенціали виступають як цілісна складна система фізіологічних, біологічних та економічних чинників і умов. Багато з них, включаючись у виробничий процес, часто повністю або частково несумісні і знаходяться у певній суперечності.

Тому для повнішого використання біогенетичного потенціалу сільськогосподарських культур у процесі виробництва він має узгоджуватися з природно-кліматичним потенціалом шляхом раціонального розміщення виробництва за зонами країни. Відмінності у природно-кліматичних чинниках і умовах зумовлюють об'єктивну необхідність територіального поділу праці, регіональну спеціалізацію за природно-економічними зонами для найбільш продуктивного використання виробничого потенціалу, одержання максимального обсягу продукції з одиниці земельної площі за мінімальних витрат.

Важлива особливість сільського господарства полягає у тому, що до продуктивних сил галузі належать земельні ресурси. З точки зору загальнонаціональної ефективності використання виробничого потенціалу земельних ресурсів має винятково важливе значення. На нашу думку, потенційні можливості землі як засобу виробництва обумовлюються численними об'єктивними та

суб'єктивними чинниками, які можна об'єднати у чотири групи:

- чинники генетичного походження, пов'язані з фізичними, хімічними, біологічними властивостями ґрунтів, які сформувалися внаслідок тривалого ґрунтоутворення;
- чинники, зумовлені різнотипними біокліматичними, гідрологічними природними умовами;
- виробничо-технологічні чинники, пов'язані з капітальними вкладеннями і зростанням основних виробничих фондів, впровадженням прогресивних технологій, наукових досягнень і передового досвіду;
- чинники, зумовлені соціально-економічними умовами розвитку суспільного виробництва.

Біопотенціал рослинництва — це здатність генерувати максимальний вихід продукції за існуючих природно-економічних умов, оптимальних систем вирощування рослин та рівня агротехнології.

Біопотенціал тваринництва — це інтеграція господарсько-корисних ознак та якостей тварин забезпечувати максимальний рівень продуктивності, що визначається оптимальними умовами годівлі і утримання. Біовиробничий потенціал, окрім високої продуктивності повинен мати якості високої стійкості (адаптивність, резистентність) та стабільної відтворювальності. Більш ефективне використання біопотенціалу тварин означає, у кінцевому результаті, підвищення їх продуктивності, тобто отримання більше продукції у розрахунку на одиницю витрат. При цьому можна виділити три базових чинники, що цьому сприяють: нарощування та більш повне використання генетичного потенціалу існуючих та нових порід, покращення

породної структури основного стада, створення оптимальних умов для їх реалізації.

Техніко-технологічний потенціал — це максимальна здатність підприємства випускати за визначений період часу продукцію певного асортименту, технічного рівня якості на основі створеної системи елементів організаційно-економічної структури, яка постійно удосконалюється на інноваційній основі.

Матеріально-технічний потенціал можна визначити, як здатність енергетичних засобів, сільськогосподарських машин та предметів праці виконувати сільськогосподарські роботи у встановлені терміни відповідно до передових агротехнологій та забезпечувати безперервність процесу виробництва. Обґрунтування економічної доцільності, удосконалення складу і високоефективне використання як окремих машинно-тракторних агрегатів, технологічних комплексів, так і машинно-тракторних агрегатів підприємств у цілому, є основою максимально можливого виробництва сільськогосподарської продукції.

Технологічний потенціал — здатність наявної сільськогосподарської техніки вчасно й високоякісно задовольнити вимоги рослин і тварин. Технологічний потенціал рослинництва ми пропонуємо характеризувати за наступними елементами:

- система агротехніки;
- система сівозміни;
- система боротьби з шкідниками, хворобами рослин;
- система меліорації.

Технологічний потенціал тваринництва включає технологію утримання тварин, раціони годівлі, технічний рівень обслуговування тварин.

Науково-технічний потенціал — це узагальнююча характеристика можливостей розвитку науково-технічного прогресу та забезпечення відповідним технічним рівнем процесу виробництва.

Фінансовий потенціал визначається як обсяг власних, позичених та залучених фінансових ресурсів підприємства, якими воно може розпорядитися для здійснення поточних та перспективних витрат. Ці ресурси беруть участь у виробничо-господарській діяльності та залучаються для фінансування певних стратегічних напрямів розвитку підприємства.

Трудовий потенціал — це сукупна чисельність громадян працездатного віку, які за певних ознак (стан здоров'я, психофізіологічні особливості, освітній, фаховий та інтелектуальний рівні, соціально-етнічний менталітет) здатні та мають намір здійснювати трудову діяльність.

Управлінський потенціал являє собою сукупність навичок та здібностей керівників усіх ланок щодо побудови ефективної системи менеджменту на підприємстві, яка забезпечить реалізацію місії підприємства. Управлінський потенціал характеризується, насамперед, кваліфікацією управлінців,

їх виробничим досвідом, вмінням швидко реагувати на зміни зовнішнього середовища, вмінням застосовувати новітні методи управління тощо.

Потенціал організаційної структури управління — це можливості механізму управління певної організаційної структури функціонування підприємства, яка поєднує у собі рівень організації функціональних елементів та характер взаємозв'язків між ними, характер і гнучкість керуючої системи, швидкість проходження управлінських впливів.

Підприємницький потенціал — це здібності, навички, інтуїція керівника, схильність його до ризику, вміння використовувати існуючу економічну ситуацію з метою отримання максимальних вигод для підприємства або створення оптимальних умов для його подальшого розвитку.

Ринковий потенціал — здатність приносити власнику прибуток від продажу за рахунок отримання максимальної ціни продажу.

Інформаційний потенціал — це єдність організаційно-технічних та інформаційних можливостей, які забезпечують підготовку та прийняття управлінських рішень і впливають на характер виробництва через збирання, зберігання, обробку та поширення інформаційних ресурсів. Крім того, інформація і здобуті через неї знання реалізуються у нових засобах праці, технологіях, професійному досвіді працівників, рівні організації виробничих підрозділів, що свідчить про щільний взаємозв'язок з іншими складовими потенціалу підприємства.

Інноваційний потенціал — сукупні можливості підприємства щодо генерації, сприйняття та впровадження нових (радикальних і модифікованих) ідей для його системного технічного, організаційного та управлінського оновлення.

Інфраструктурний потенціал — це єдність організаційно-технічних та інформаційних можливостей щодо забезпечення необхідних умов для діяльності структурних підрозділів підприємства та задоволення соціальних потреб його персоналу.

Важливою ознакою потенціалу підприємства є взаємозамінність та збалансованість його елементів. Проте, якщо збалансованість складових потенціалу, яка є запорукою його успішного функціонування, вимагає, як у просторі, так і у часі, всебічної виваженості й прагне до абсолютності, то взаємозамінність — завжди відносна, лімітована і залежить від економічної ситуації, рівня розвитку та особливостей системи господарювання. До того ж слід мати на увазі, що згідно із законом найменших (теорії організації) ефективність системи визначається ефективністю її найслабшого елемента. Тобто, загальна ефективність функціонування потенціалу як системи визначається ступенем найменшого ресурсного забезпечення. Отже, збалансованість потенціалу є явищем досить складним і багаторівневим.

Функціональне поєднання складових елементів потенціалу, кожна з яких, у свою чергу, є сукупністю окремих частин, здійснюється завдяки значній кількості прямих і зворотних матеріально-речових та інформаційних зв'язків, що свідчить про його складність. Удосконалення функціональних зв'язків, і як наслідок, їх підсилення та ускладнення, є найважливішим критерієм розвитку, діалектичним критерієм прогресу.

Сприйняття досягнень науково-технічного прогресу, спроможність розвитку шляхом безпосереднього та систематичного використання інноваційних технічних і технологічних рішень є визначальною ознакою потенціалу підприємства. Причому в історичному процесі його формування науково-технічні досягнення кожної епохи ставали невід'ємними частинами потенціалу, суттєво підвищуючи рівень, змінюючи структуру і вдосконалюючи його властивості.

Зважаючи на ефект синергії, процес оптимізації структури потенціалу підприємства слід проводити за такими етапами.

Етап 1 — формування системи цілей підприємства: стратегічні, тактичні, поточні; для всього підприємства, його підрозділів.

Етап 2 — визначення необхідного для кожної цілі набору стратегічних ресурсів.

Етап 3 — оцінка альтернативних комбінацій ресурсів і після цього зробити остаточний висновок.

Етап 4 — раціональний розподіл обмежених ресурсів підприємства.

Етап 5 — оцінка отриманих результатів.

Потенціал ефективності сільськогосподарських підприємств залежить від наявних у підприємстві активів, задіяних у виробництві. У регіональному розрізі мають місце значні варіації забезпеченості підприємств активами, що позначається на показниках їх діяльності.

Планомірний процес нагромадження і комплектування ресурсів є обов'язковою передумовою інтенсифікації сільськогосподарського виробництва. Щоб ресурси сприяли досягненню високого результату за рахунок ефективнішого власного функціонування, варто дотримуватися таких вимог:

- ресурси, що використовуються на різних стадіях технологічного процесу, мають бути якісно однорідними;
- ресурси сприятимуть підвищенню ресурсо-віддачі за умови, що надходять у відповідному комплекті і для усього технологічного процесу;
- нові технології у тваринництві і рослинництві мають бути механізованими (за можливості автоматизованими);
- кваліфіковане управління врожайністю чи продуктивністю тварин на основі всебічного врахування їх біологічних і фізіологічних влас-

тностей за фазами (періодами) росту і розвитку;

— комплексний і пропорційний розвиток потужностей транспортування, переробки, зберігання і реалізації продукції;

— поглиблення спеціалізації сільськогосподарського виробництва на усіх рівнях його організації.

Висновки

У структурі потенціалу аграрного підприємства доцільно виділяти три окремі складові — матеріально-речова, соціально-економічна і організаційно-управлінська. Система економічного потенціалу, опосередкована матеріально-речовими компонентами, у свою чергу, може бути поділена на підсистеми нижчого рівня. Зокрема, у ній можна виділити підсистеми агробіокліматичного потенціалу, техніко-технологічний та фінансовий потенціали. Одним із найважливіших специфічних елементів виробничого потенціалу сільського господарства, від якого значною мірою залежить ефективність аграрного виробництва, є агробіокліматичний потенціал як комплекс діючих чинників і умов, що формуються поза діяльністю людини. До організаційно-управлінської складової можна віднести підприємницький, інформаційний та інфраструктурний потенціали. Соціально-економічна складова включає трудовий потенціал, який охоплює як зайняте у даний час населення, так і те, яке шукає роботу.

Література

1. Бачевський Б. Є. Потенціал і розвиток підприємства : навчальний посібник [Текст] / Б. Є. Бачевський, І. В. Заблудська, О. О. Решетняк. — К. : Центр навчальної літератури, 2009. — 400 с.
2. Краснокутська Н. С. Потенціал підприємства : формування та оцінка [Текст] / Н. С. Краснокутська. — К. : Центр навчальної літератури, 2005. — 352 с.
3. Лапін Є. В. Економічний потенціал підприємств промисловості : формування, оцінка, управління [Текст] / Є. В. Лапін // Вісник СумДУ. Серія : Економіка. — Т. 2. — 2007. — № 1. — С. 63–71.
4. Мендрул О. Г. Управління вартістю підприємства [Текст] : монографія / О. Г. Мендрул. — К. : КНЕУ, 2002. — 272 с.
5. Россоха В. В. Методологічні аспекти формування та розвитку потенціалу підприємств аграрної сфери АПК [Текст] / В. В. Россоха // Економіка АПК. — 2005. — № 8. — С. 36–42.
6. Федонін О. С. Потенціал підприємства : формування та оцінка [Текст] : навчальний посібник

/ О. С. Федонін, І. М. Рєпіна, О. І. Олексюк. — К. : КНЕУ, 2003. — 316 с.

ОСОБЕННОСТИ СТРУКТУРИЗАЦИИ ЭКОНОМИЧЕСКОГО ПОТЕНЦИАЛА АГРАРНЫХ ПРЕДПРИЯТИЙ

О. Д. Плотник

В статье проанализированы существующие теоретические подходы к определению структуры потенциала предприятия. Разработанная авторская модель структуры аграрного предприятия. Предложен алгоритм процесса оптимизации структуры потенциала предприятия.

Ключевые слова: потенциал, экономический потенциал, структура потенциала, оптимизация потенциала, агробиоклиматический потенциал.

Ольга Дмитриевна Плотник, кандидат экономических наук, старший преподаватель кафедры экономики предприятия Полтавской государственной аграрной академии

FEATURES OF DETERMINATION OF STRUCTURE OF ECONOMIC POTENTIAL OF AGRARIAN ENTERPRISES

O. Plotnik

In the article the existent theoretical going is analysed near determination of structure of potential of enterprise. Worked out authorial model of structure of agrarian enterprise. The algorithm of process of optimization of structure of potential of enterprise is offered.

Keywords: potential, economic potential, structure of potential, optimization of potential, agro bioclimatic potential.

Olha Plotnik, the head is Ph. D, senior teacher of department of economy enterprise, Poltava state agrarian academy

Адреса для листування:

36003, м. Полтава, вул. Сковороди, 1/3
Полтавська державна аграрна академія
Кафедра економіки підприємства
Тел.: (05322) 22764

УДК 630.33:339.9

Т. В. Самойленко*

СУЧАСНИЙ СТАН СПЕЦІАЛІЗОВАНИХ МАРКЕТИНГОВИХ КООПЕРАТИВІВ ЗЕРНОВОГО НАПРЯМУ У США

У статті розглянутий сучасний стан спеціалізованих кооперативів зернового напрямку у США. Визначені основні проблеми кооперативів такого типу, встановлені основні стратегії їх структурної зміни.

Ключові слова: кооператив, напрям, маркетинг, ринок зерна, товарообіг, кількість кооперативів.

Постановка проблеми

Відомо, що кооперативи, як форма ведення і організації виробництва існують у різних сферах людської діяльності, в тому числі і в сільському господарстві. У США в сільському господарстві функціонують маркетингові, сервісні та постачальницькі кооперативи. Маркетингові кооперативи в свою чергу діляться на чотирнадцять спеціалізованих груп. Така система являється ключовим елементом у американській моделі аграрного бізнесу.

Не менш важливим є те, що сільськогосподарські кооперативи створюються на добровільній основі, контролюються його учасниками і працюють на них. Особливу нішу в аграрному бізнесі займають маркетингові кооперативи зернового напрямку. Дякуючи цим кооперативам товаровироб-

ники можуть отримувати прибуток беручи участь у маркетинговому ланцюжку виробництва зерна — збирання його та зберігання — переробки — транспортування — оптова торгівля великими партіями — роздрібна торгівля продуктами харчування — споживання. Наведені питання є досить важливими при вивченні сучасного стану кооперативів зернового напрямку США.

Аналіз останніх наукових досліджень

Аграрна кооперація у США відіграє ключову роль у забезпеченні країни продуктами харчування виконуючи при цьому стимулюючу дію на розвиток продуктивних сил у сільському господарстві. Дослідженнями функціонування американської моделі сільськогосподарських кооперативів

* Науковий керівник: д. е. н., доцент Пантелеймоненко А. О.